Vlaams Parlement

849 (2015-2016) – Nr. 1
ingediend op 5 juli 2016 (2015-2016)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Buitenlands Beleid,
Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking,
Toerisme en Onroerend Erfgoed
uitgebracht door Jan Van Esbroeck en Tine Soens

over de conceptnota's 'Vlaanderen en Zuidelijk Afrika: partners in een veranderde wereld' en 'Ontwikkelingssamenwerking tussen Mozambique en Vlaanderen'

verzendcode: BUI

Samenstelling van de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking, Toerisme en Onroerend Erfgoed:

Voorzitter: Rik Daems.

Vaste leden:

Ingeborg De Meulemeester, Marc Hendrickx, Jan Van Esbroeck, Karl Vanlouwe, Karim Van Overmeire, Manuela Van Werde;

Sabine de Bethune, Vera Jans, Ward Kennes, Johan Verstreken;

Rik Daems, Herman De Croo;

Tine Soens, Güler Turan;

Wouter Vanbesien.

Plaatsvervangers:

Cathy Coudyser, Caroline Croo, Danielle Godderis-T'Jonck, Sofie Joosen, Ann Soete, Sabine Vermeulen;

Karin Brouwers, Griet Coppé, Joris Poschet, Valerie Taeldeman;

Jean-Jacques De Gucht, Marnic De Meulemeester;

Renaat Landuyt, Steve Vandenberghe;

Bart Caron.

Toegevoegde leden:

Stefaan Sintobin;

Christian Van Eyken.

INHOUD

1. Inleidende uiteenzetting door Geert Bourgeois, , minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed 4
1.1. Strategienota zuidelijk Afrika 4
1.2. Derde landenstrategienota Mozambique 6
2. Bespreking 8
2.1. Vragen en opmerkingen van de leden 8
2.2. Antwoorden van minister-president Geert Bourgeois en reactie van Tine Soens 10
Gebruikte afkortingen 12
Bijlage: Schriftelijke vragen en antwoorden 13
Bijlagen: zie dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be

De Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking, Toerisme en Onroerend Erfgoed hield op 21 juni 2016 een gedachtewisseling met minister-president Geert Bourgeois over de conceptnota's 'Vlaanderen en Zuid-Afrika: partners in een veranderde wereld' en 'Ontwikkelingssamenwerking tussen Mozambique en Vlaanderen'. Deze conceptnota's zijn terug te vinden op de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be.

Vooraf werd een schriftelijke procedure gevoerd voor de technische vragen van de leden. De schriftelijk ingediende vragen en de antwoorden daarop van de minister-president zijn als bijlage bij dit verslag gevoegd.

1. Inleidende uiteenzetting door Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed

1.1. Strategienota zuidelijk Afrika

1.1.1. Uitgangspunt

Minister-president *Geert Bourgeois* merkt op dat het uitgangspunt voor de strategienota zuidelijk Afrika wordt gevormd door zes clusters van samenwerkingsgebieden en krachtlijnen gelinkt aan de hoofddoelen en algemene doelstellingen van de strategie.

Cluster 1 gaat over de verwezenlijking van regionale en mondiale goederen die de regio, de wereld en Vlaanderen ten goede komen. De Vlaamse strategie voor zuidelijk Afrika onderschrijft de internationale beleidsagenda's. Dit resulteert in samenwerking met de Verenigde Naties en aandacht voor de 2030 Agenda: klimaatverandering, mensenrechten, democratie en duurzame ontwikkeling.

Cluster 2 betreft de samenwerking met de drie partnerlanden, met als rode draad duurzame ontwikkeling. Er gaat aandacht naar continuïteit en innovatie. Continuïteit betekent inzetten op landbouw en gezondheidszorg in Malawi en Mozambique. Een nieuwe focus in Zuid-Afrika is de extra aandacht voor het klimaat.

De derde cluster gaat over het stimuleren en ondersteunen van regionale samenwerking, geënt op de bestaande bilaterale samenwerking. Daar is aandacht voor de klimaatverandering in zuidelijk Afrika, voor duurzaam beheer en voor de bescherming van de rijkdommen van het Malawimeer (in Malawi, Tanzania, Mozambique). Stimulering en ondersteuning gebeurt door steun aan multilaterale organisaties en regionale samenwerking met kennisinstellingen.

Via cluster 4 wordt ingezet op natuur, biodiversiteit, klimaat en energie. Zuidelijk Afrika kent een zeer grote verscheidenheid van mariene en landflora. Vijf van de acht hotspots van biodiversiteit in Afrika bevinden zich in zuidelijk Afrika. Madagaskar en Zuid-Afrika behoren tot de zeventien megadiverse landen die de grootste biodiversiteit kennen ter wereld. Daaruit wordt de conclusie getrokken dat het belangrijk is om verder in te zetten op biodiversiteit in de regio zuidelijk Afrika.

Ook het beheren van natuurlijke rijkdommen is van kapitaal belang. De economische en sociale ontwikkeling van lokale bevolkingen speelt hierbij een essentiële rol. Er moet worden ingezet op duurzame energie: de vraag naar energie is hoog en drukt enorm op de ecosystemen. Onder meer door de ontbossing gaat veel fauna en flora verloren en heerst er erosie, verdroging en vervuiling. Vlaanderen beschikt over heel wat expertise en kennis om uit te wisselen. Met betrekking tot deze kennis- en expertise-uitwisseling worden volgende samenwerkingsmogelijkheden gezien tussen Vlaanderen en zuidelijk Afrika: natuurbescherming, bosbeheer en instandhouding van biodiversiteit, duurzaam toerisme, beheer van de kustzonegebieden, landbouw,

beheer van de visbestanden, waterbeheer, sanitaire diensten, afvalbeheer, energiebeleid (zowel productie als distributie), hernieuwbare energie en energie-efficiëntie.

Cluster 5 behandelt de economische en wetenschappelijke samenwerking. Het belang van zuidelijk Afrika in de wereldeconomie blijft groeien. Tussen 1994 en 2013 steeg de export met Zuid-Afrika het meest in absolute cijfers: van 259,5 miljoen euro in 1994 naar 1,4 miljard euro in 2013. De absolute cijfers voor de andere landen in de regio liggen lager, maar in percentage uitgedrukt was de stijging voor deze landen hoger. De belangstelling van Vlaamse bedrijven voor onder meer Zuid-Afrika blijft hoog. In de periode 2010-2014 ontving FIT 233 informatieaanvragen en dat aantal is stijgend van jaar tot jaar. De Vlaamse Regering wenst in te zetten op bilaterale handel en investeringen tussen Vlaanderen en zuidelijk Afrika, met speciale aandacht voor kmo's, voor het MVO, de leidraden van de VN en de OESO over internationaal ondernemen en mensenrechten zijn daar richtinggevend. Voorts wordt gewerkt aan het uitbouwen van netwerken op het vlak van onderzoek, innovatie en wetenschap, het promoten van het principe 'triple helix' – samenwerking tussen overheid, kennis en onderwijsinstellingen en bedrijven – en het inzetten op academische diplomatie. Ook de Vlaamse troeven in zuidelijk Afrika worden ingezet: de Vlaamse havens, de universiteiten en kennis- en onderzoeksinstellingen, de strategische onderzoekscentra (IMEC, VITO, iMinds enzovoort), sectorale innovatiespelers en promotoren (onder meer Cleantech en Flanders' Care) en bedrijven in de sectoren van de hernieuwbare energie en milieutechnologische diensten.

Bij de selectie van overheidsinitiatieven zal de Vlaamse Regering prioriteit geven aan initiatieven met grote relevantie voor duurzame ontwikkeling, grensoverschrijdende spill-overeffecten, een bijdrage tot de verwezenlijking van regionale publieke goederen, een bijdrage tot capaciteitsopbouw en kennisoverdracht aan kmo's, kennisinstellingen enzovoort.

Cluster 6 ten slotte betreft de promotie van sociale, culturele en interculturele uitwisselingen tussen Vlaanderen en zuidelijk Afrika. De Vlaamse overheid kan kunst, cultuur en Vlaams onderwijs in de regio promoten. Voorts wordt gewerkt aan promotie van internationale mobiliteit in het onderwijs, versterken van culturele en academische diplomatie, delen en uitwisselen inzake scholeninspectie in de regio, samenwerking in het kader van het 2030-programma van de UNESCO, inzet op het UNESCO-trustfonds en aandacht voor jeugd en jongeren.

1.1.2. Zuid-Afrika: nieuwe klemtoon op klimaat en groene economie

De Vlaamse Regering voert een klemtoonwijziging door inzake de ontwikkelingssamenwerking in Zuid-Afrika. Er komt een heroriëntering naar het klimaat en het bevorderen van groene economie en naar het creëren van groene jobs. Gender en goed bestuur blijven transversale thema's in de ontwikkelingssamenwerking. Er zal worden ingezet op partnerschappen met verschillende actoren om de kennisdeling te bevorderen en er zal worden onderzocht wat de mogelijkheden zijn voor samenwerking met Vlaamse actoren ter bevordering van de ontwikkeling in Zuid-Afrika.

1.1.3. Gecoördineerde en geïntegreerde aanpak

Een en ander gebeurt met een gecoördineerde en geïntegreerde aanpak, met een centrale rol voor de uitvoering en coördinatie voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken (het huidige DiV). De leden van de Vlaamse Regering behouden vanzelfsprekend hun autonomie, het DiV ondersteunt de leden van de regering en hun administraties bij het ontplooien van initiatieven gericht op samenwerking met zuidelijk Afrika.

Het Strategisch Overlegplatform Internationale Aangelegenheden (SOIA) is het forum voor de interdepartementale coördinatie. De Algemene Afvaardiging van de

Vlaamse Regering in Pretoria fungeert als post en facilitator voor de uitvoering van de strategie. Vlaanderen zal op zoek gaan naar synergieën met andere actoren en donoren, in het bijzonder Europese partners.

1.2. Derde landenstrategienota Mozambique

De minister-president wijst erop dat de achtergrond en evaluatie van deze strategienota duidelijk wordt beschreven in de nota die ter beschikking werd gesteld van de leden van de commissie. De algemene doelstelling van de nieuwe landenstrategienota, die natuurlijk aanvullend is bij de strategienota zuidelijk Afrika, is bijdragen tot de ontwikkeling en de uitvoering van een efficiënt en effectief gezondheidsbeleid op nationaal vlak en in de provincie Tete met voldoende aandacht voor adolescenten.

Specifieke doelstellingen zijn de verdere ontwikkeling van goed opgeleide en gemotiveerde gezondheidswerkers met voldoende vakkennis om ook de adolescenten te begeleiden en te helpen, de uitvoering van gedegen gezondheidsonderzoek en -monitoring met voldoende aandacht voor jeugd en adolescenten en het promoten van de seksuele en reproductieve gezondheid en rechten van alle Mozambikanen, met bijzondere aandacht voor de meest kwetsbare bevolkingsgroepen zoals kinderen, meisjes, jeugd en moeders.

Het hoeft geen betoog dat Vlaanderen de beschikbare middelen efficiënt wenst in te zetten in Mozambique, op een manier dat dit ten goede kan komen aan de bevolking en bijdragen tot rechtstreekse ontwikkelingssamenwerking. Hoe dit concreet zal gebeuren wordt nu onderzocht, in afwachting van het nieuwe actieplan worden de lopende acties van de tweede landenstrategienota verder uitgevoerd.

Hierbij zal vanzelfsprekend ook rekening worden gehouden met de houding van de internationale donorgemeenschap ten aanzien van Mozambique. De Algemene Afvaardigde van de Vlaamse Regering volgt de economische en politieke situatie op de voet op. De politiek-economische situatie in Mozambique wordt gedomineerd door de enorme schuldencrisis aan de ene kant en het politiek-militaire conflict tussen de twee grootste partijen, Frelimo en Renamo, aan de andere kant.

Schuldencrisis

Enkele jaren geleden was Mozambique in de ogen van de internationale kapitaalmarkten nog een toonbeeld van snelle economische groei. Het land leek de financiële crisis van 2008 achter zich te hebben gelaten en er was een klimaat van hoge grondstoffenprijzen, solide buitenlandse investeringen en goede relaties met de donoren. Recent is de situatie echter dramatisch gewijzigd. De droogtecrisis heeft een impact op de economische situatie van Mozambique, de grondstoffenprijzen op de internationale markten zijn gekelderd, er is een torenhoge inflatie en de wisselkoers heeft op enkele jaren tijd een duik van maar liefst 45 percent genomen. De belangrijkste oorzaak hiervan is de gigantische schuldenberg die het land heeft opgebouwd.

Zo werd door de overheid in 2013 een lening aangegaan van 850 miljoen US dollar bij de private sector voor de bouw van een nationale vloot van grotendeels ongebruikte tonijnboten. In april en mei 2016 kwam daarnaast een aantal andere, bijkomende uitstaande overheidsschulden aan het licht in de vorm van staatsgaranties voor leningen van de overheidsbedrijven PROINDICUS en Mozambique Asset Management, ter waarde van 1,3 miljard US dollar. Dit komt overeen met ongeveer 10 percent van het bbp van Mozambique.

De totale overheidsschuld van Mozambique bedraagt intussen 14 miljard US dollar, waarvan 8 miljard buitenlandse schuld. Mozambique kan de schulden momenteel niet afbetalen, waardoor het land in een situatie van staatsbankroet dreigt te komen. Kredietratingbureau Fitch heeft de rating van het land eind mei dan ook verlaagd van

ccc naar cc. Op 8 en 9 juni kwam het Mozambikaanse parlement in een uitzonderlijke zitting van de commissie Financiën bijeen om te debatteren over de verborgen staatsleningen. Er werd beslist dat er een parlementaire onderzoekscommissie komt naar deze kwestie.

De groep van veertien buitenlandse donoren die algemene budgetsteun aan Mozambique geven, heeft op 29 april beslist om alle algemene begrotingssteun aan de Mozambikaanse overheid voor onbepaalde tijd op te schorten. Ook het IMF heeft haar steun aan het land opgeschort en eist harde garanties vooraleer de steun kan worden hervat. Van 15 tot 24 juni is er een delegatie van het IMF in Mozambique aanwezig om de situatie te onderzoeken, al wordt er niet verwacht dat dit op korte termijn veel zoden aan de dijk zal brengen. Intussen blijft de wisselkoers van de metical kelderen. Op 14 juni heeft de nationale bank van Mozambique de interestvoeten nog eens verhoogd in een poging om de inflatie onder controle te krijgen, nadat was gebleken dat die ten opzichte van mei 2015 maar liefst 18 percent bedroeg. De poging mislukte echter, de munt nam een dag later een nieuwe duik van 10 percent ten aanzien van de dollar.

Politiek-militair conflict

Sinds het einde van de burgeroorlog in 1992 staan regeringspartij Frelimo en oppositiepartij Renamo lijnrecht tegenover elkaar op het politieke toneel. Filipe Nyusi werd president na de verkiezingen van 15 oktober 2014. EU-waarnemers stelden grote problemen bij de stembusgang vast, die in het nadeel speelden van Renamo, alhoewel de uiteindelijke uitslag een overwinning voor Frelimo zou hebben opgeleverd. Oppositieleider Afonso Dhlakama legde zich echter niet neer bij de verkiezingsresultaten en dreigde met het grijpen van de macht in Centraal- en Noord-Mozambique en het opzetten van een schaduwregering. Andere twistpunten tussen beide partijen zijn het integreren van de voormalige Renamo-strijders in het geregeld leger van Mozambique en het verminderen van de macht van Frelimo binnen de administratie.

President Nyusi toonde zich echter bereid tot dialoog met Renamo en in 2015 vonden er vredesgesprekken plaats. Die gesprekken werden echter opgeschort na een reeks van gewelddadige incidenten tussen het Frelimo-leger en de Renamo-strijdkrachten in de tweede helft van 2015 en de eerste helft van 2016. De gewelddadige confrontaties tussen Frelimo en Renamo blijven ondertussen voortduren, vooral in de vorm van geregelde aanvallen op auto's, vrachtwagens en treinen in de centrale en noordelijke provincies. Naar aanleiding van de onveilige situatie op de weg tussen Chimoio en Tete werd een militair konvooi ingesteld.

Volgens de Mozambikaanse Mensenrechtenliga zouden sinds het begin van dit jaar 83 mensen het slachtoffer zijn geworden van buitengerechtelijke executies. Het geweld heeft een grote vluchtelingenstroom op gang gebracht. In de provincie Inhambane, in het zuiden van het land, zijn sinds 2014 vijfhonderd families gevlucht voor de conflicten. Eind mei 2016 waren er 11.000 Mozambikanen naar Malawi gevlucht, waar zij door de VN worden opgevangen. Ook in het oosten van Zimbabwe zouden steeds meer Mozambikaanse vluchtelingen aankomen.

Midden mei kwamen president Nyusi en oppositieleider Dhlakama overeen om de vredesgesprekken een nieuwe kans te geven. Daartoe werd een gezamenlijke commissie opgezet, bestaande uit vertegenwoordigers van beide partijen. Die commissie bereidt een persoonlijke ontmoeting tussen beide partijleiders voor. Renamo gaf daarbij wel aan nog steeds voorstander te zijn van internationale bemiddeling om het conflict op te lossen, bij voorkeur door de EU, de katholieke kerk of de Zuid-Afrikaanse president Jacob Zuma.

Op 16 juni gaf president Nyusi aan dat Dhlakama te veel eisen stelt voor een persoonlijk overleg, maar dat hij bereid blijft om te praten, ook al zouden daarbij internationale bemiddelaars of observatoren aanwezig zijn. Die toegeving is alvast een belangrijke stap voor echte vredesgesprekken. Nyusi gaf wel nog mee dat enkel verkiezingen de weg kunnen openen om macht te verwerven.

De conclusie is dat Vlaanderen partner blijft van Mozambique, maar de situatie nauwgezet opvolgt.

2. Bespreking

2.1. Vragen en opmerkingen van de leden

2.1.1. Tussenkomst van Tine Soens

Tine Soens vindt het jammer dat er, mede door het gevorderde uur, maar zo weinig leden aanwezig zijn op deze toch belangrijke gedachtewisseling. Zijzelf heeft al enkele technische vragen vooraf ingediend, maar heeft daarnaast nog een aantal opmerkingen en vragen.

Conceptnota zuidelijk Afrika

Er is sprake van zeven partnerlanden: Botswana, Lesotho, Malawi, Mozambique, Namibië, Swaziland en Zuid-Afrika. Wat verder in de nota wordt vermeld dat Malawi, Mozambique en Zuid-Afrika de prioritaire partnerlanden in de regio blijven. Nog wat verder valt te lezen dat "om deze redenen Malawi en Mozambique prioritaire partnerlanden van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking blijven". Nog wat verder, onder de hoofding 'Klimaatweerbaarheid verhogen en groene economie bevorderen' staat er: "Zuid-Afrika blijft een prioritair partnerland van Vlaanderen.". Hoe zit het precies? Over Malawi en Mozambique is er een aparte landenstrategienota. Over Zuid-Afrika is dat niet meer het geval. Betekent dit dat de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking Zuid-Afrika verlaat? Of komt er toch nog een aparte landenstrategienota voor Zuid-Afrika, rond bijvoorbeeld de klimaatweerbaarheid?

Freedom House kwalificeert Swaziland als een onvrij land. Met een algemene vrijheidsscore van zes op zeven is het de slechtste leerling van de regio. Voor politieke rechten haalt Swaziland de allerlaagste mogelijke score, zeven. Ook in de Ibrahim Index of African Governance krijgt Swaziland een erg lage score voor participatie en mensenrechten. Hoe zal Vlaanderen daar mensenrechten op de agenda zetten? Is dat überhaupt een thema waar Vlaanderen zal op inzetten daar? Wat verder in de nota staat er te lezen dat de Vlaamse Regering via haar strategie voor zuidelijk Afrika ook wil bijdragen tot de promotie van mensenrechten en democratie. Dit gebeurt in het kader van een vernieuwd Vlaams mensenrechtenbeleid. Hoe zal dat worden aangepakt en wanneer mag dit worden verwacht?

Er wordt ook interuniversitaire ontwikkelingssamenwerking aangehaald. VLIR-UOS wordt op dit moment niet ondersteund door Vlaanderen, maar ziet de minister toch een mogelijkheid om VLIR-UOS op de een of andere manier te ondersteunen in de rol die ze spelen in de regio?

Het Departement Economie, Wetenschap en Innovatie voorziet momenteel niet op structurele wijze in financiering van projecten rond wetenschappelijke samenwerking met landen in het Zuiden. Zou dat in de toekomst wel het geval kunnen zijn en hoe ziet de minister dat dan concreet? Bij de opties en de visie voor de toekomst staat te lezen: "Ze beschouwt internationaal ondernemen, ontwikkelingssamenwerking en toerisme als integrale onderdelen van het Vlaamse beleid ten aanzien van zuidelijk Afrika.". Wat is de verhouding tussen die drie? Vormt internationaal ondernemen het belangrijkste onderdeel?

Wat de rol van de private sector betreft, ontbreekt er momenteel een beleidskader voor interactie met die sector. Er worden geen antwoorden gegeven op vragen zoals: moet de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking samenwerken met private sector, welke rol moet de private sector spelen, aan welke criteria moet er worden voldaan, hoe kan worden vermeden dat economische belangen prioritair worden en hoe is de relatie tussen het DiV en FIT in zuidelijk Afrika?

Welke garanties zijn er dat de strategie die op papier staat ook effectief zal worden uitgevoerd? Komt er een systematische aanpak, met actieplannen en dies meer? Met welke middelen? De strategie zegt nochtans dat een succesvolle samenwerking teert op onder andere continuïteit, structurele samenwerking en voldoende financiele middelen. Komen de engagementen in de beleidsbrieven? Zullen alle ministers hiervoor kredieten reserveren? En zal dat via jaarlijkse engagementen gebeuren of via engagementen voor meerdere jaren?

Conceptnota Mozambique

In de conceptnota wordt geponeerd: "Vanuit een consequente mensenrechtenbenadering stellen we twee transversale thema's, namelijk het bevorderen van goed bestuur en gender, centraal. De andere transversale thema's, namelijk kinderrechten, hiv/aids en duurzame ontwikkeling en personen met een handicap worden, waar relevant, in de samenwerking geïntegreerd.". Waar zit het transversaal thema onderwijs, waarvoor dit parlement erop aandrong daar meer aandacht aan te besteden?

Het is positief dat de focus op gezondheid blijft en dat er een bijkomende focus komt op adolescenten en dan vooral op adolescente meisjes. In de conceptnota staat: "Het gebrek aan, bijvoorbeeld, voldoende financiële en menselijke middelen verhindert echter de bevordering en bescherming van mensenrechten, waardoor schendingen sporadisch voorkomen.". Hoe zal Vlaanderen inzetten op die bevordering en bescherming van de mensenrechten in Mozambique?

Er is ook een paragraaf over de ondersteuning vanuit het parlement en het middenveld. Gaat het daar om het parlement en middenveld in Mozambique, of kan het Vlaams Parlement daar ook een rol spelen? En hoe zal dit concreet worden aangepakt?

Jan Van Esbroeck merkt op dat er op een gegeven moment voor werd gekozen om een schriftelijke procedure te hanteren voor deze conceptnota's. Dat werd de meerderheid niet in dank afgenomen en er werden zelfs termen gebruikt als het monddood maken van de oppositie. Uiteindelijk is er toch een gedachtewisseling gekomen en het lid dankt de minister-president voor zijn bereidheid daartoe. Het is een spijtige zaak dat de aanwezigheid van de commissieleden zo laag is.

Het lid meldt voorts nog dat zijn fractie tevreden is met de antwoorden die op de schriftelijk gestelde vragen werden gegeven. Gezien de zeer beperkte aanwezigheid, betreurt hij echter de standpunten die eerder werden ingenomen over de noodzaak van een gedachtewisseling en de stelling die de parlementsvoorzitter daarover heeft ingenomen.

Güler Turan zegt hierop dat de sp.a-fractie de geboden mogelijkheid om rechtstreeks aan de minister vragen te stellen, in elk geval zeer apprecieert. De afwezigen hebben hoe dan ook ongelijk.

2.2. Antwoorden van minister-president Geert Bourgeois en reactie van Tine Soens

Minister-president *Geert Bourgeois* zegt dat het parlement uiteraard baas is over de regeling van zijn werkzaamheden, maar dat de geringe aanwezigheid toch aantoont dat een schriftelijke procedure wellicht meer aangewezen was.

Het volledige landschap in zuidelijk Afrika is beschreven als partners, zeker als het om het klimaat gaat. De drie partnerlanden, waarmee structureel wordt samengewerkt, zijn uiteraard Zuid-Afrika, Mozambique en Malawi. De problematiek van het klimaat houdt uiteraard geen rekening met grenzen, er zal dan ook worden nagegaan of een globale samenwerking mogelijk is, al dan niet met multilaterale organisaties, rond landbouw, verwoestijning enzovoort.

Ook voor het mensenrechtenbeleid wordt naar nauwe samenwerking gestreefd met multilaterale organisaties. De grote lijnen zijn nu vastgelegd, het DiV zal daar nu vorm en inhoud aan moeten geven.

VLIR/UOS is een federaal samenwerkingsverband en zit hier dus niet in. Wat de vraag betreft of er structurele samenwerking komt met andere domeinen, zoals Wetenschap en Innovatie, is het zo dat alle departementen de kans hebben in te spelen op de strategie die nu is ontwikkeld. De domeinen Internationaal Ondernemen, Ontwikkelingssamenwerking en Toerisme hebben elk hun specificiteit. Het zijn integrale onderdelen van het Vlaamse buitenlandse beleid, elk met een aparte focus. Vroeger heeft Toerisme wel meegewerkt aan de ontwikkelingssamenwerking, door typische projecten te ontwikkelen in bepaalde provincies, zoals opleidingen van natuurwachters en parkbeheerders, opleidingen voor de artisanale, lokale economie enzovoort. De contacten met deze landen zijn natuurlijk van die aard dat zij aandringen op het mee helpen ontwikkelen van economische hefbomen, handel, kleine ondernemingen.

In verband met de rol van de private sector, wijst de minister-president erop dat er in het verleden al het project 'Go North' is geweest, om mensen te leren produceren en te exporteren naar Europa. Exchange maakt ook die band, door mensen ter plekke te sturen, mensen te helpen bij het starten met een bedrijfje, probleemoplossend te werken voor problemen rond boekhouding, informatica en dies meer.

Voor Mozambique is het nu aan het DiV om ook daar het beleid te gaan uitwerken. Onderwijs is niet specifiek vermeld, maar maakt wel deel uit van de jeugdwerking. Zoals al gezegd is er geen samenwerking met VLIR/UOS. Wat mogelijke ondersteuning vanuit het parlement en het middenveld betreft, kan er inderdaad wederkerigheid zijn. Het Vlaams Parlement neemt trouwens zowel op het vlak van het buitenlands beleid als op dat van de ontwikkelingssamenwerking meer en meer initiatieven.

Tine Soens zegt dat er nog altijd wat onduidelijkheid blijft over de partnerlanden. De minister-president stelde dat er drie prioritaire partnerlanden zijn, Zuid-Afrika, Mozambique en Malawi. Voor Mozambique en Malawi zijn er aparte landenstrategienota's uitgewerkt, voor Zuid-Afrika is dat niet het geval.

Voor de mensenrechten zal dus blijkbaar moeten worden gewacht op het actieplan dat door het DiV zal worden uitgewerkt. Wat VLIR/UOS betreft, is het zo dat in de conceptnota de universitaire ontwikkelingssamenwerking wordt vermeld en dat VLIR/UOS daar een belangrijke rol speelt. Het lijkt dan ook logisch dat die organisatie in deze regio op een of andere manier zou worden ondersteund door Vlaanderen. Dat hoeft niet noodzakelijk via een budget, er kan ook worden nagedacht over andere mogelijkheden van ondersteuning door Vlaanderen.

Voor het Departement Economie, Wetenschap en Innovatie zal het lid de bevoegde minister bevragen. Voor de rol van de private sector blijft zij wat op haar honger. Spijtig genoeg is er blijkbaar geen tijd om uitgebreid in te gaan op de mogelijke rol van de privésector in de ontwikkelingssamenwerking en de concrete aanpak daarvan. Hopelijk kan dat op een ander moment alsnog, al dan niet met een hoorzitting waarbij experts aan het woord kunnen komen. Op de garanties voor de uitvoering van de uitgewerkte strategie, werd niet ingegaan. Komen er extra middelen en zullen de engagementen in de beleidsbrieven van de diverse ministers te vinden zijn?

Wat de conceptnota over Mozambique betreft, stelt het lid nog dat onderwijs breder is dan jeugdwerking, terwijl jeugd breder is dan het transversaal thema van de kinderrechten. Er is een specifieke vraag geweest vanuit het parlement om in te zetten op onderwijs, vandaag werd in deze commissie nog een voorstel van decreet goedgekeurd houdende wijziging van het kaderdecreet van 22 juni 2007 inzake ontwikkelingssamenwerking, wat onderwijs als transversaal thema betreft (*Parl.St*. Vl.Parl. 2015-16, nr. 789/1). Het blijft dan wat vreemd dat onderwijs niet expliciet wordt vermeld in de conceptnota. Over de ondersteuning vanuit het parlement en het middenveld zal het lid eventueel nog een schriftelijke vraag stellen.

Minister-president *Geert Bourgeois* zegt in verband met de garanties voor de uitvoering, dat het na de goedkeuring door de Vlaamse Regering, nu aan het DiV is om te onderzoeken welke acties er moeten worden ondernomen, hoe die worden gemonitord enzovoort. Het gaat hier om een strategienota en het departement moet nu de kans krijgen om de acties voor de uitwerking daarvan voor te bereiden.

Tine Soens stipt nog aan dat te gelegener tijd zal moeten blijken of dit inderdaad in de diverse beleidsbrieven werd opgenomen.

Güler TURAN,
waarnemend voorzitter

Jan VAN ESBROECK
Tine SOENS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

aids	acquired immuno deficiency syndrome
bbp	bruto binnenlands product
DiV	Departement internationaal Vlaanderen
EU	Europese Unie
FIT	Flanders Investment & Trade
Frelimo	Frente de Libertação de Moçambique (Bevrijdingsfront van Mozambique)
hiv	human immunodeficiency virus
IMEC	Interuniversitair Micro-elektronicacentrum
IMF	International Monetary Fund
kmo	kleine of middelgrote onderneming
MVO	maatschappelijk verantwoord ondernemen
ngo	niet-gouvernementele organisatie
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
Renamo	Resistência Nacional Moçambicana (Mozambikaans Nationaal Verzet)
SOIA	Strategisch Overlegplatform Internationale Aangelegenheden
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UOS	Universitaire Ontwikkelingssamenwerking
VITO	Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VN	Verenigde Naties

BIJLAGE:

Schriftelijke vragen en antwoorden

Schriftelijke vragen fractie Open Vld

VRAAG: *U stelt over zuidelijk Afrika: "De economische dynamiek ging niet overal gepaard met vooruitgang op sociaal vlak. Ze is dan ook doorgaans te vaak op grondstoffenwinning gericht". Verder stelt u dat dit gevaren met zich meebrengt inzake economische stabiliteit en ontwikkeling van de regio. Welke gevaren, zoals het vernoemde voorbeeld van het geweld tussen betogende mijnwerkers en ordediensten in Zuid-Afrika, heeft u meer concreet reeds vastgesteld? Hoe poogt uw beleid hier verandering in te brengen, zowel op economisch als sociaal vlak? Welke concrete maatregelen heeft u reeds ondernomen daartoe of zal u ondernemen?*

Ik verwijs naar mijn antwoord op vraag om uitleg 2317 over de onderlinge samenwerking tussen Zuid-Afrika, Malawi en Mozambique op vlak van arbeidsmigratie. Ik ben hierin concreet ingegaan op de kwestie van xenofobisch geweld ten aanzien van migranten. Maar liefst 186.144 migranten zijn werkzaam in de mijnbouwsector (bron)

We focussen onze samenwerking in Zuid-Afrika op waardig werk specifieke binnen de groene economie. Door steun voor tewerkstelling in innovatieve, groene sectoren stimuleren we alternatieven voor eenzijdige grondstofwinning. We werken in de regio van Zuidelijk Afrika nauw samen met ILO op vlak van waardig werk. Ook in Malawi formuleren we alternatieven voor eenzijdige grondstoffenextractie, met name door het marktpotentieel van agrarische tewerkstelling te versterken.

VRAAG: Ik lees: "Ook de vooruitgang op het vlak van democratische instellingen vertaalde zich niet altijd in sociale vooruitgang". Kan u hier meer uitleg bij geven, ook aan de hand van concrete voorbeelden?

Hieronder vindt u cijfermateriaal dat dit cijfermateriaal dat dit fenomeen illustreert. Het betreffen sociale indicatoren getrokken uit internationale databanken.

Ter illustratie kunnen we Zuid-Afrika nemen. Dat is een hoger-middeninkomensland. Op de menselijke ontwikkelingsindex (HDI) wordt het als een land beschouwd dat een mediaan niveau van menselijke ontwikkeling heeft bereikt. Tegelijk heeft Zuid-Afrika één van de meest progressieve grondwetten ter wereld. In de ranking van Freedom House van 2015 bereikte Zuid-Afrika een vrijheidsscore van 2 (op een totaal van 7), wat het de status van vrij land opleverde. Voor burgerrechten en politieke rechten kreeg Zuid-Afrika eveneens een score van 2. Dit vertaalde zich o.a. in het feit dat vrouwen 42% van de zetels in het parlement opnemen, ten opzichte van 3% in 1990. Ter vergelijking, in het Vlaams Parlement zijn 44,4% van de leden vrouwen.

De goede economische resultaten van Zuid-Afrika hebben wel degelijk een positieve sociale impact gehad. In de strategienota geef ik een aantal hiervan op p. 14. Niettemin ziet men echter ook dat de ongelijkheid in Zuid-Afrika hoog blijft. In 2011 stond de GINI coëfficiënt op 65. De rijkste 10% van de bevolking bezit 54% van de rijkdom. De armste 20% bezit slechts 4,1%. Werkloosheid, in het bijzonder jeugdwerkloosheid en lange-termijnwerkloosheid, ligt erg hoog. Sinds de jaren 1990 is de levensverwachting in Zuid-Afrika gedaald met vijf jaar.

Deze situatie kan vergeleken worden met die in Mauritius, wat ook een hoog-middeninkomensland is. Mauritius heeft ook een robuuste democratie. Op de ranking van Freedom House kreeg het in 2015 een vrijheidsscore van 1 en scores van 2 en 1 voor burgerrechten en politieke rechten. Desondanks hebben vrouwen slechts 19% van de parlementaire zetels tegenover 7% in 1990.

Volgens de HDI-index heeft dit land een hoog niveau van menselijke ontwikkeling bereikt. In 1980 lag zijn score op de HDI lager dan die van Zuid-Afrika (0,558 vs. 0,569). In tussentijd haalde Mauritius Zuid-Afrika in. In 2014 had het een score van 0,771 vs. 0,658 voor Zuid-Afrika. In 2012 bedroeg de GINI-coëfficiënt 35,9 voor Mauritius. In dat jaar bezaten de rijkste 10% van de bevolking 28,9% van alle rijkdom. De armste 20% bezaten 7,4%. In Mauritius ligt de werkloosheid ongeveer even hoog als in Zuid-Afrika, maar de cijfers voor jeugdwerkloosheid en lange-termijnwerkloosheid zijn beter. Sinds de jaren 1990 steeg de levensverwachting in dit land met vijf jaar.

Deze data lijken er op te wijzen dat het herverdelende beleid in Zuid-Afrika niet ten volle zijn rol heeft gespeeld.

Human Development Index (HDI)

HDI rang							Verandering
	land	1980	1990	2000	2010	2013	2008-2013
Hoge menselijke ontwikkeling							
63	Mauritius	0,558	0,621	0,686	0,753	0,771	9
Mediane menselijke ontwikkeling							
109	Botswana	0,470	0,583	0,560	0,672	0,683	2
118	Zuid-Afrika	0,569	0,619	0,628	0,638	0,658	2
127	Namibië	0,550	0,577	0,556	0,610	0,624	3
141	Zambia	0,422	0,407	0,423	0,530	0,561	7
Lage menselijke ontwikkeling							
148	Swaziland	0,477	0,538	0,498	0,527	0,530	-5
149	Angola	..	..	0,377	0,504	0,526	2
155	Madagascar	..	..	0,453	0,494	0,498	-3
156	Zimbabwe	0,437	0,488	0,428	0,459	0,492	16
162	Lesotho	0,443	0,493	0,443	0,472	0,486	0
174	Malawi	0,270	0,283	0,341	0,406	0,414	0
178	Mozambique	0,246	0,216	0,285	0,380	0,393	1
140	**Gemiddelde**	**0,444**	**0,482**	**0,473**	**0,537**	**0,553**	**3**

Bron: UNDP, Human Development Index 2014

	Vrijheidsscore	**burgerrechten**	**politieke rechten**	**Status**
Angola	5,5	5	6	Niet vrij
Botswana	2,5	2	3	Vrij
Lesotho	2	3	2	Vrij
Madagaskar	4	4	4	Gedeeltelijk vrij
Malawi	3,5	4	3	Gedeeltelijk vrij
Mauritius	1,5	2	1	Vrij
Mozambique	3,5	3	4	Gedeeltelijk vrij
Namibië	2	2	2	Vrij
Zuid-Afrika	2	2	2	Vrij
Swaziland	6	5	7	Niet vrij
Zambia	3,5	4	3	Gedeeltelijk vrij
Zimbabwe	5,5	6	5	Niet vrij
Gemiddelde	**3,5**	**3,5**	**3,5**	**Gedeeltelijk vrij**

Freedom House 2015 (ranking op een schaal van 1 tot 7)

	Vrouwelijke bevolking	**Gender gelijkheid**		**Vrouwen in parlementen**	
	%	**% meisjes/jongens in lager en secundair onderwijs**		**% zetels**	
	2013	**1991**	**2013**	**1990**	**2014**
Angola	50,4	..	64	15	37
Botswana	49,7	109	..	5	10
Lesotho	50,7	129	107	..	27
Madagascar	50,2	96	98	7	21
Malawi	49,9	83	101	10	17
Mauritius	50,6	100	102	7	19
Mozambique	51,1	71	91	16	39
Namibië	51,5	107	..	7	24
Zuid-Afrika	51,5	104	100	3	42
Swaziland	50,7	..	94	4	6
Zambia	50,1	87	..	7	11
Zimbabwe	50,6	92	98	11	32
Gemiddelde	**50,58**	**97,8**	**95**	**8,36**	**23,75**

Bron: Wereldbank, World Development Indicators 2015

Participatie arbeidsmarkt

	Participatiegraad		Inactiviteitsgraad (15-64)		Werkloosheid	Jeugdwerkloosheid		Lange termijnwerkloosheid		precaire tewerkstelling	
	>15	15 – 24	M	V	totaal	% actieve bevolking		% actieve bevolking 15-24		% werkloosheid	onbetaalde familieleden / werkers en zelfstandigen
						M	V	M	V	Totaal	% totale tewerkstelling
	2012	2012	2012	2012	2012	2010-13	2010-13	2010-13	2010-13	2009-12	2009-13
Angola	69,9	52,8	23,1	36,9	30,1	7	7	10	11	..	..
Botswana	76,7	59,3	18,5	28,2	23,3	16	22	29	40	..	13
Lesotho	65,9	44,9	26,7	41,2	34,1	22	28	28	41	..	..
Madagascar	88,7	79,2	9,4	13,2	11,3	3	5	5	6	..	88
Malawi	83	59,9	18,7	15,3	17	6	9	13	14	..	..
Mauritius	58,6	42,3	25,7	56,5	41,4	5	14	17	32	25	17
Mexico	84,4	65,7	17,1	14,3	15,6	5	5	9	11	2	..
Mozambique	58,5	31,2	36,8	45,7	41,5	7	9	14	15	..	8
Namibië	51,8	26,1	40	55,8	48,2	15	19	30	39	..	10
Zuid-Afrika	57,1	44,6	28,7	56,2	42,9	22	28	49	59	32	..
Zambia	79,4	67,1	14,3	26,8	20,6	15	11	27	23	..	..
Zimbabwe	86	80	...	...	14	5	5	9	9	..	..
Gemiddelde	**71,67**	**54,43**	**23,55**	**35,46**	**28,33**	**10,67**	**13,50**	**20,00**	**25,00**	**19,67**	**27,20**

Bron: Wereldbank, World Development Indicators 2015; Afrikaanse Ontwikkelingsbank, African Economic Outlook 2015, IAO, KLIM databank

Gezondheidsindicatoren

	Levensverwachting		sterftecijfer <5		Sterftecijfer volwassenen		HIV besmettingen	tuberculose
	aantal jaren				per 1.000 inwoners			
			per 1,000 geboortes		M	V	% 15-49	per 100.000 inwoners
	1990	2013	1990	2013	2008-13	2008-13	2013	2013
Angola	41	52	226	167	373	325	2,4	320
Botswana	63	47	50	47	699	731	21,9	414
Lesotho	59	49	86	98	580	596	22,9	916
Madagascar	51	65	161	56	253	203	0,4	233
Malawi	47	55	245	68	381	387	10,3	156
Mauritius	69	74	23	14	199	96	1,1	21
Mozambique	44	50	237	87	489	475	10,8	552
Namibië	61	64	74	50	327	248	14,3	651
Zuid-Afrika	62	57	61	44	464	416	19,1	860
Swaziland	59	49	74	80	566	598	27,4	1,382
Zambia	44	58	193	87	325	268	12,5	410
Zimbabwe	59	60	75	89	374	356	15	552
Gemiddelde	**54,92**	**56,67**	**125,42**	**73,92**	**419,17**	**391,58**	**13,18**	**423,87**

Bron: Wereldbank, World Development indicators 2015

VRAAG: *U gaat op bepaalde plaatsen in de tekst kort in op de informele economie, die in de verschillende landen van zuidelijk Afrika een belangrijke plaats inneemt in de economie. Kan u hier nog wat meer informatie over verschaffen voor elk van de betrokken landen?*

Het opzet van de strategienota was niet om voor elk van de betrokken landen een gedetailleerde landenanalyse te maken, . Momenteel zijn geen volledige datareeksen beschikbaar over de informele economie alle betrokken landen van Zuidelijk Afrika. De ILO baseert haar schattingen over de informele economie in de regio op een beperkt aantal landen in de regio, waaronder Zuid-Afrika. U vindt meer informatie in het meest recente ILO-rapport hierover: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_234413.pdf

VRAAG: *Hoe beoordeelt u de openheid over de begroting in Lesotho en Zuid-Afrika?*

Transparency International heeft geen score toegekend aan Lesotho voor wat betreft de openheid over zijn begroting. In Zuid-Afrika schat het die als groot in. Zie de cijfers hieronder voor een overzicht voor de regio.

Land	**Corruptieperceptie index**		**Openheid over begroting**	
	Score (100)	**Ranking (175)**	**Score**	**Inschatting**
Angola	19	161	26	Minimaal
Botswana	63	31	51	Enigszins
Lesotho	49	55	/	/
Madagaskar	28	133	/	/
Malawi	33	100	47	Enigszins
Mauritius	54	47	/	/
Mozambique	31	119	28	Minimaal
Namibië	49	55	53	Enigszins
Zuid-Afrika	44	67	92	Groot
Swaziland	43	69	/	/
Zambia	38	85	36	Minimaal
Zimbabwe	21	156	/	/

Bron: Transparency International (BE: plaats 15/175, score 76)

VRAAG: *Wat is uw visie op het belang van intraregionale handel? Acht u in deze context het noodzakelijk dat de Ontwikkelingsgemeenschap van zuidelijk Afrika (SADC) en de Gemeenschappelijke Markt van oostelijk en zuidelijk Afrika (COMESA) versterkt worden? Zo ja, hoe ziet u die versterking?*

Intraregionale handel kan een belangrijke hefboom zijn voor de economische en sociale ontwikkeling van de regio. De ontwikkeling van regionale markten kan leiden tot de afbouw van een te grote afhankelijkheid van externe markten en het zogenaamde naaf/spaken-fenomeen (hub/spokes) en economische diversificatie en de ontwikkeling van regionale waardenketens. Regionale markten kunnen dan optreden als buffer in geval zich externe schokken voordoen; zoals bijvoorbeeld wanneer de wereldprijzen van een bepaalde grondstof of hulpbron in elkaar zakt.

In de strategienota besprak ik de economische integratie in SADC en COMESA. De nota stelt vast dat de interne handelsstromen al bij al beperkt blijft. Intra-SADC handel maakte tussen 1995 en 2012 slechts 15,5% van de totale handel van de leden uit. Voor COMESA was dit 13,3%. Deze handel wordt echter sterk gedomineerd door grondstoffen en hulpbronnen, waarbij Zuid-Afrika de hub vormt. Wanneer Zuid-Afrika getroffen wordt door een externe schok laat deze zich dan ook in zijn buurlanden voelen. Om de bufferfunctie te kunnen spelen, moet de regionale integratie dan ook gepaard gaan met economische convergentie binnen de regio.

Als deelstaat van een lid van de EU hebben we kunnen vaststellen dat het Europese regionale
integratieproces veel baten heeft opgeleverd. Vlaanderen heeft veel gewonnen uit dit proces. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de EU regionale integratie in andere regio's promoot. Regionale uitdagingen kunnen best regionaal worden aangepakt. De Vlaamse Regering onderschrijft deze gedachte.

Welke vorm die regionale integratieprocessen moeten aannemen, moet echter steeds de keuze zijn van de landen zelf die hier aan deelnemen. Of zuidelijk Afrika moet inzetten op SADC, dan wel COMESA, of nog een andere organisatie, zal steeds het resultaat moeten zijn van een soevereine beslissing. Vanuit de EU kunnen we ervaringen delen. Zo hangt het succes van de Europese integratie voor een groot succes samen met het feit dat dit een grote supranationale component bevat en niet louter intergouvernementeel werkt.

VRAAG: *Kan u wat meer uitleg geven over hoe Malawi moet evolueren van een overlevingslandbouw naar een marktgerichte landbouw, en hoe Vlaanderen concreet daaraan kan bijdragen?*

De aandacht voor marktgerichte landbouw is integraal ingebouwd in de ondersteunde projecten en programma's rond landbouw en voedselzekerheid in Malawi.

- Opkomende commerciële boeren die beginnen te produceren voor de markten zijn een specifieke doelgroep binnen de samenwerking met Malawi.
- De samenwerking focust concreet op toegang tot voorlichtingsdiensten, markten, kredieten, die ervoor zorgen dat de landbouwproductie stijgt en de boeren hun productie beter kunnen vermarkten en op die manier verhoogde inkomsten kunnen genereren.

De wijze waarop Vlaanderen hiertoe een bijdrage kan leveren is uitgebreid toegelicht in de strategienota Vlaanderen – Malawi 2014-2018.

VRAAG: *Wat verstaat u onder 'klimaatweerbaarheid'? Op welke manieren kan Zuid-Afrika in de regio bijdragen tot een versterking hiervan?*
-Wat verstaat u onder 'klimaatadaptie'? Op welke manieren kan Zuid-Afrika in de regio bijdragen tot een versterking hiervan?

Klimaatadaptatie gaat over het opvangen van de huidige en te verwachten effecten van klimaatverandering. Adaptatie kan in verschillende sectoren plaatsvinden. Bijvoorbeeld adaptatie in de landbouwsector komt erop neer dat men rekening houdt met toenemende neerslag en/of toenemende droogte, bijvoorbeeld via aangepaste teelttechnieken, de voorziening van irrigatietechnologie, droogteresistente zaden, etc. Door tijdig de adaptatiemaatregelen te voorzien, kan men vermijden dat de negatieve klimaatschokken worden opgevangen.

Klimaatweerbaarheid gaat over klimaatsadaptatie, maar is holistischer van opzet. Het gaat om het versterken van de capaciteit van een samenleving om zich structureel weerbaar te maken ten aanzien van toekomstige klimaatuitdagingen. Het werkt in op systeemtransities op het niveau van samenlevingen, daar waar klimaatadaptatie op een korte termijn werkt en eerder op sectoraal niveau is georganiseerd.

Zuid-Afrika was gastland voor VN klimaattop in 2011 (COP 17). Zuid-Afrika is een belangrijke politieke speler in de regio van Zuidelijk Afrika. In de context van klimaatweerbaarheid en –adaptatie is het bekend dat Zuid-Afrika erg kwetsbaar is voor de gevolgen van klimaat, maar tegelijk over de meest geavanceerde klimaatspecifieke onderzoeksinstellingen van het Afrikaanse continent beschikt.[1] Zuid-Afrika kan in de regio haar onderzoeks- en beleidsexpertise delen en partnerschappen faciliteren op vlak van klimaat. De Vlaamse overheid kiest ervoor om zijn samenwerking met Zuid-Afrika te focussen op groene economie en klimaat, wat ertoe zal bijdrage dat Zuid-Afrika verder haar rol vervult als regionale pionier op vlak van klimaat.

[1] Ziervogel, Gina e.a.;Climate change impacts and adaptation in South Africa; Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change; 2014

VRAAG: *Hoe komt het dat voor een aantal landen er nul toeristen aankomen uit België in bijvoorbeeld Madagaskar en Zimbabwe? Zijn hier in de laatste tien jaar geen enkele Belgische toeristen geweest, of is er een andere reden?*

-Er is een project lopende inzake 'positioneren van Malawi als aantrekkelijke toeristische bestemming'. Tegelijk lijkt het op basis van de cijfers dat er de laatste tien jaar geen enkele Belgische toerist in Malawi geweest is. Kan u enige toelichting hierbij geven?

In principe worden geen uitgaande toeristenstromen geregistreerd. We moeten dus beroep doen op andere bronnen, zoals OESO en UNWTO die het uitgaand toerisme per land in kaart brengen aan de hand van het inkomend toerisme dat ieder land verwerkt. Met andere woorden, worden voor de betrokken bestemmingen geen toeristenstromen verwerkt. Een en ander is wellicht te wijten aan het feit dat in de betrokken landen geen statistische registratiesystemen aanwezig zijn, of onvoldoende uitgebouwd zijn. Dit betekent uiteraard niet dat er geen Vlamingen/Belgen naar de betrokken bestemmingen zijn afgereisd.

In 2013 werd inderdaad een subsidie toegekend van € 112.000 aan Via Via Tourisme Company voor een project gericht op het promoten van Malawi als een aantrekkelijke toeristische bestemming. De middelen waren afkomstig van begrotingsprogramma DG (Toerisme) vanuit het besef dat toerisme een belangrijke groeisector kan zijn voor landen in het Zuiden. Aan de hand van trainingssessies en opleidingen werd expertise vanuit Vlaanderen ter beschikking gesteld van de bevoegde instanties in Malawi.

Er is geen directe link te verwachten tussen de reiscijfers vanuit de eigen regio naar het land in kwestie. Het is immers geen reclamecampagne in Vlaanderen om Malawi als reisbestemming te promoten.

-VRAAG: Continuïteit is een belangrijk begrip in de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking. Aandacht voor mensenrechten en goed bestuur is ook heel belangrijk. In welke mate wordt van daaruit gewerkt op basis van conditionaliteit, en in welke mate voorziet u mogelijkheden om samenwerking (deels) op te schorten of om bepaalde modaliteiten aan te passen?

Goed bestuur is een selectiecriterium bij de keuze voor partnerlanden. Ondanks deze criteria voor samenwerking valt het niet uit te sluiten dat er zich een terugval voordoet op het vlak van mensenrechten in een partnerland.

De enorme noden van de lokale bevolking pleiten tegen een stopzetten van de hulp aan een land waar de mensenrechtensituatie zorgwekkend is. Indien er toch een ernstig conflict met het partnerland over de mensenrechtensituatie zou ontstaan, zal Vlaanderen, in samenspraak met andere donoren, zijn middelen kanaliseren naar multilaterale organisaties of organisaties van de civiele maatschappij waarvan de activiteiten bij voorkeur aansluiten bij de prioriteiten van de strategienota voor de ontwikkelingssamenwerking met dit land. Vlaanderen gebruikt ook de richtsnoeren van de Europese Unie voor mensenrechtenverdedigers om het werk van maatschappelijke actoren die in zijn partnerlanden bijdragen aan de verdere ontwikkeling van de mensenrechten, te ondersteunen en te beschermen.

VRAAG: *Migranten in de regio bevinden zich vaak in een precaire situatie en kunnen geconfronteerd worden met xenofobie, sociale uitbuiting en (dodelijk) geweld. Hebben onze vertegenwoordigers ter plaatse hierover in het verleden hun bezorgdheid geuit? Komt deze problematiek ook aan bod in de daarmee verbonden werkthema's (bijvoorbeeld onderwijs en economie)?*

Ik verwijs naar mijn antwoord op vraag om uitleg 2317 over de onderlinge samenwerking tussen Zuid-Afrika, Malawi en Mozambique op vlak van arbeidsmigratie.

Via onze concentratiesector van tewerkstelling in Zuid-Afrika is er een onrechtstreekse link met deze problematiek. Het door Vlaanderen ondersteunde initiatief PEERS van Trias vzw is actief in een aantal townships in Zuid-Afrika die te maken hebben met xenofobisch geweld. Dit project beoogt de capaciteitsversterking van ondernemersorganisaties – kamers van koophandel - ter bevordering van lokale economische ontwikkeling. Om tegemoet te komen aan de toenemende spanningen tussen lokale en buitenlandse ondernemers heeft Trias een deel van de werking van het project geheroriënteerd. Door het oprichten van gespreksplatformen kunnen deze ondernemers een bijdrage leveren aan de bevordering van verzoening en het verminderen van xenofobisch geweld. Het gaat om de stedelijke townships Dobsonville, Alexandra en Soweto in de provincie Gauteng. Dit project liep tijdens de periode van mei 2015 tot april 2016.

Daarnaast zet Vlaanderen via haar structurele samenwerking met de Internationale Arbeidsorganisaties (IAO) in op sociale dialoog en waardig werk. Aangezien heel wat gastarbeiders in Zuid-Afrika terechtkomen in de informele sector, zijn die programma's erg relevant voor deze problematiek. De IAO is bovendien een belangrijke partner van de Zuid-Afrikaanse overheid, en heeft als expert in die materie deelgenomen aan dialoogmomenten op nationaal niveau die naar aanleiding van het xenofobisch geweld zijn georganiseerd. Sinds 2010 investeerde Vlaanderen meer dan 11 miljoen euro in samenwerking met de IAO in Zuid-Afrika.

Schriftelijke vragen fractie sp.a

Conceptnota Zuidelijk Afrika:

VRAAG: *In 2016 zullen de eerste stagiairs in Mozambique starten in het kader van het stagefinancieringsprogramma. Bij welke instellingen?*

1 stagiair bij UNHCR – Protection Unit, Maputo (15/02/2016-14/08/2016)
[1 stagiair zou stage lopen bij de EU delegatie bij de Republiek Mozambique (15/02/2016-14/08/2016), maar zegde uiteindelijk af omwille van een jobaanbieding)]

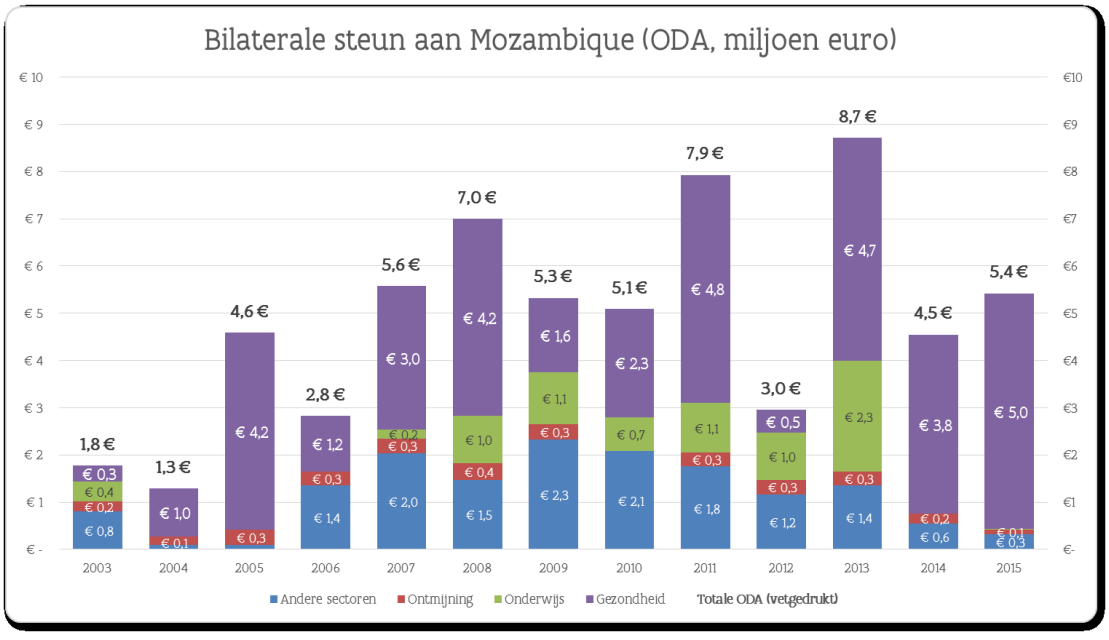
Conceptnota Mozambique:

VRAAG: *Er is indicatief een budget van 5 miljoen euro per jaar (of 25 miljoen euro over 5 jaar) voorzien. In de conceptnota zelf staat er te lezen dat dit in reële termen een zekere achteruitgang betekent. Dat is uiteraard jammer, want de noden blijven er zeer groot. Ik lees echter ook dat er wel wordt voorzien "in een geleidelijke groei van de middelen met grotere bestedingsruimte vanaf 2017, wanneer deze programma's op volle kruissnelheid zullen komen." Betekent dit dat vanaf 2017 er meer middelen komen voor de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking?*

De jaarlijks beschikbare vastleggingskredieten voor samenwerking met Mozambique in 2016-2020 bedraagt 25 miljoen euro, ofwel 5 miljoen euro per jaar. Dit is geen daling van de middelen; de middelen voor de aflopende strategienota (2011-2015) waren ook 25 miljoen euro.

Op basis van deze kredieten ondersteunen mijn diensten concrete projecten via vastleggingen op de begroting, waarvoor vervolgens betalingskredieten worden vrijgemaakt. De reële uitgaven zullen nooit exact op 5 miljoen euro uitkomen, aangezien het totaal besteedde bedrag steeds afhankelijk is van het betalingsritme binnen verschillende ontwikkelingsprojecten. Het ene jaar kan dit bedrag hoger liggen (bv. in 2015, 2013, 2011,…), het andere jaar lager (bv. in 2014, 2012,…).

Het jaarlijks bestedingsgemiddelde over de periode van de aflopende strategienota (2011-2015) vanuit de begroting voor ontwikkelingssamenwerking bedraagt 5,8 miljoen euro. Dit is hoger dan 5 miljoen euro, onder meer omdat ook initiatieven buiten het kader van de strategienota zijn ondersteund (zoals bv. noodhulp en/of flankerende initiatieven).

VRAAG: *"In het kader van deze interne Europese taakverdeling dient tenslotte opgemerkt te worden dat de Europese Commissie en Mozambique in hun lopende strategienota rond ontwikkelingssamenwerking 'gezondheid' niet als aandachtsector hebben weerhouden." Redenen hiervoor?*

De Europese Commissie respecteert het eigenaarschap van het partnerland in kwestie. De Commissie is heel absoluut bij haar bevraging van de nationale partners : ze gaat sectoraal waar de partner vraagt te gaan

VRAAG: *Bij puntje 4.4.3 Indicatief programma voor de inzet van de middelen, staat het budget voor 2011-2015 (ipv 2016-2020). Foutje?*

Inderdaad, in de Nederlandstalige versie is dit foutje ingeslopen. Dit wordt aangepast.

VRAAG: *Is er al een zicht op de programma's en projecten die onder deze landenstrategie zullen vallen?*

Het indicatief programma (4.4.3) biedt inzicht in de budgetverdeling volgens prioriteit. Momenteel zijn mijn diensten op basis van deze verdeling gestart met identificaties van projecten en programma's. De beleidsbrief 2016-2017 zal alvast de projecten en programma's toelichten die nog vóór oktober dit jaar kunnen worden vastgelegd.

Schriftelijke vragen fractie N-VA

VRAAG: *De evoluties van de politieke spanningen in Mozambique verlopen niet positief. Ook de Europese Unie spreekt over een algemene verslechtering van de politieke en veiligheidssituatie in Mozambique. Hoe evalueert u de politieke situatie in Mozambique? In welke mate is dit een bedreiging voor de samenwerking? In welke mate en hoe wordt dit verder opgevolgd?*

Ik verwijs naar vraag om uitleg 1744 over de spanningen in partnerland Mozambique en de gevolgen ervan voor het Vlaamse ontwikkelingsbeleid, waar ik reeds heb toegelicht hoe mijn diensten de situatie (en de mogelijke gevolgen voor de samenwerking) op de voet volgen.

Ik hoop van harte dat de grote politieke spanningen tussen de twee grootste partijen in combinatie met de huidige budgettaire problemen zorgen voor een nieuwe dynamiek in de verdere democratische ontwikkeling van on partnerland. Bij de volgende verkiezingen zal de Mozambikaanse kiezer beter ingelicht dan ooit een keuze moeten maken tussen de twee partijen of een politiek alternatief zoals dat nu al door de *Mozambique Democratic Movement* (MDM) geboden wordt, en wellicht tegen dan ook andere politieke partijen.

Wat betreft de bedreiging voor de Vlaamse OS: Ik kan hier verwijzen naar de robuuste risicobeheersingsstrategie binnen de strategienota die terdege rekening houdt met het feit dat we in dergelijke fragiele, institutionele contexten opereren. De mogelijkheid is ingebouwd om in een situatie van een bestuursschok de direct bilaterale steun af te leiden naar de andere kanalen van de samenwerking: multilaterale en/ of indirecte of direct door de andere donoren beheerde projecten en programma's. Het grote nadeel hiervan is dat dit een minder structurele vorm van hulpverlening in de meer dan grotendeels publiek opgezette gezondheidssector van Mozambique betekent.

VRAAG: *De Vlaams-Mozambikaanse samenwerking zal voorrang blijven geven aan de samenwerking in de provincie Tete en haar gezondheidsdistricten. Deze moet verder gepland worden. De situatie is uiterst fragiel. Hoe ziet u dit voor andere provincies en/of steden?*

De situatie is fragiel en in bepaalde provincies en districten werd de dienstverlening tijdelijk opgeschort of verminderd.

De meeste organisaties doen in de mate van het mogelijke verder met hun programma's, er wordt wel gevraagd of Vlaanderen extra budget kan voorzien voor de beveiliging van werking. Er is een verhoogde waakzaamheid en er wordt van dag tot dag bekeken of bepaalde activiteiten kunnen doorgaan of niet. Vooral Zambézia, Sofala en Manica lijken onder de conflicten te lijden. Vele scholen hebben de deuren tijdelijk gesloten, maar voorlopig zijn er nog geen verstoringen wat betreft de gezondheidsdiensten.

Ik zal de komende jaren voldoende aandacht besteden aan flexibiliteit bij de financiering van initiatieven, zodat we onder gewijzigde situatie in het partnerland nog steeds de resultaten kunnen behalen die zijn overeengekomen in de strategienota.

VRAAG: *De verhouding tussen Vlaanderen/Europa en Zuid-Afrika in het bijzonder, maar algemeen de verschillende Zuidelijke Afrikaanse landen is geëvolueerd van afhankelijk naar meer evenwichtig. Deze SN gaat alvast nog uit van continuïteit van wat werkt. Hoe zit u de verhoudingen verder evolueren?*

In de strategienota wordt die evolutie in meer detail geschetst. Ze stelt vast dat Vlaanderen vroeger gemakkelijker toegang kreeg tot het hoogste politieke niveau. Deze ontwikkeling is een indicatie van het feit dat het belang van de landen in zuidelijk Afrika

op wereldniveau wel degelijk is gegroeid. Deze evolutie zal wellicht niet snel worden teruggedraaid en dat is ook niet noodzakelijk negatief. De Vlaamse Regering erkent dat Vlaanderen baat haalt uit de relaties met de landen in zuidelijk Afrika en meent dat het ook veel te bieden heeft; niet alleen op het vlak van ontwikkelingssamenwerking, maar ook in domeinen als wetenschap en innovatie en jeugd- en cultuurbeleid. Vooral in Zuid-Afrika is dat het geval. De fundamenten van de samenwerking in deze domeinen zijn solide. Ze steunt dan ook sterk op netwerken en relaties in het veld zelf, die de overheden als dusdanig niet aansturen. Dat is ook de kracht van de relaties.

De ambitie van de Vlaamse Regering is om opnieuw meer in te zetten op een politieke dialoog. Het valt natuurlijk te bekijken in welke mate de partners hierop willen ingaan. Met sommige landen zal dat mogelijk zijn: met andere niet. De bilaterale relaties zullen dan ook gedifferentieerd zijn, afhankelijk het profiel van de partnerlanden.

VRAAG: *Hoe verloopt de samenwerking tussen de verschillende regimes en Zuid-Afrika in het bijzonder? De politieke situatie is eerder labiel. Ook over de algemene veiligheid en specifiek de mensenrechten valt één en ander op te merken. Hoe is de situatie er vandaag en hoe evolueert deze?*

Over de rol van Zuid-Afrika in de regio is reeds veel inkt gevloeid.
Zowel op politiek-militair als op economisch vlak blijkt dat Zuid-Afrika dominant is in vergelijking met de buurlanden in de regio.

Op economisch vlak blijkt dit doordat in 2014 maar liefst 683 miljard USD van de 1.100 miljard USD aan BBP in de regio afkomstig was van Zuid-Afrika. Het land zorgt op die manier voor 70% van het BBP en 60% van de totale handel binnen de Southern African Development Community (SADC). De handelsrelaties tussen de EU en de regio werden tot voor kort gedomineerd door het tussen Zuid-Afrika en de EU afgesloten Trade, Development and Cooperation Agreement. Heel recent werd er een European Partnerschip Agreement afgesloten tussen de EU en alle landen van de Southern African Customs Union (SACU), in een poging de handel met de hele regio te vergemakkelijken en op die manier de markttoegang in beide richtingen te liberaliseren. Het lijkt echter niet waarschijnlijk dat dit op korte of middellange termijn de belangrijke positie van Zuid-Afrika als voornaamste handelspartner in de regio zal aantasten.

Op politiek-militair vlak neemt Zuid-Afrika de leidende rol op binnen het SADC. Zo werd recent na bemiddeling van Zuid-Afrika het politieke conflict in Lesotho bezworen. Ook bij het conflict in Mozambique wordt er vanuit het Renamo-kamp gevraagd om bemiddeling van de Zuid-Afrikaanse president Zuma. Recent nam de SADC ook de situatie in Angola onder de loep.

Enerzijds dwingt Zuid-Afrika vanuit die dominante positie respect af van de buurlanden, anderzijds leeft tegelijk bij die landen de concrete vrees om te sterk gedomineerd te worden. Dit spanningsveld in de regio blijft actueel, waardoor de aanvaarding van Zuid-Afrika als regionale leider geen evidentie is. Om dit spanningsveld te doorbreken dient Zuid-Afrika in te zetten op leiderschap in partnerschap. Dit leiderschap lijkt ook aangewezen gelet op de groeiende economische ontwikkeling in de buurlanden.

Voor een meer uitgebreid inzicht op het regionaal leiderschap van Zuid-Afrika verwijs ik naar het hoofdstuk van Mills Soko en Neil Balchin[2] in de recente publicatie van UNU CRIS: http://cris.unu.edu/global-and-regional-leadership-brics-countries

[2] Mills Soko en Neil Balchin, South Africa's Quest for Leadership in Africa: Achievements, Constraints and Dilemmas, 2016